

**Međunarodni znanstveni skup *Sjevernojadranski povijesni panoptikum*,
Filozofski fakultet u Rijeci, 7. listopada 2011.**

U novoj zgradi Filozofskoga i Učiteljskoga fakulteta u Rijeci, odnosno Kampusu na Trsatu, održan je 7. listopada 2011. međunarodni znanstveni skup *Sjevernojadranski povijesni panoptikum* s temom “Povijesne poveznice 1921. – 2011.”. Skup je zamišljen kao susret talijanskih, slovenskih i hrvatskih povjesničara okupljenih oko problematike povijesnoga razvitka sjevernojadranskoga prostora u vremenu sudbonosnih političkih, gospodarskih i društvenih promjena tijekom 20. stoljeća. Skup je organizirao Odsjek za povijest Filozofskoga fakulteta u Rijeci, koji je uza Zakladu Sveučilišta u Rijeci bio glavni novčani pokrovitelj.

Kratak uvod i prigodne pozdravne riječi uputili su u ime organizatora pročelnik Odsjeka za povijest Darko Dukovski te u ime pokrovitelja Mihaela Matešić, prodekanica za studijske programe i cjeloživotno obrazovanje Filozofskoga fakulteta u Rijeci. Nakon toga su uslijedila pojedinačna izlaganja okupljenih stručnjaka podijeljenih u dvije sesije, a na kraju su održane rasprave koje su vodili Mila Orlić i Giovanni D’Alessio s Odsjeka za povijest Filozofskoga fakulteta u Rijeci.

Prvo izlaganje pod nazivom “Turbulentno i prijelomno poratno dvogodište u Istri: društveni, gospodarski i politički procesi i mogući suživot tri naroda” održao je Darko Dukovski, redoviti profesor s Odsjeka za povijest Filozofskoga fakulteta u Rijeci. Autor je izložio kratku retrospektivu najvažnijih povijesnih mitova poput onoga “osloboditeljskog”, mita o “talijanskom pristanku”, o “bratstvu i jedinstvu”, o “barbarstvu i brutalnosti Slavena i partizana”, o “genocidu nad Talijanima” i drugih nastalih u za Istru posebno kaotičnom razdoblju, od 1945. do 1947., ali i prije. Tako je otvorio i pitanje mogućega (ondašnjega) suživota hrvatskoga, slovenskoga i talijanskoga življa u istarskom prostoru.

Koliko su neki od mitova spomenuti u prethodnom izlaganju i danas prisutni u kolektivnom pamćenju svih triju naroda i koliko je velika mogućnost manipulacije njima, pokazao je Jože Pirjevec s Primorskoga sveučilišta u Kopru govoreći o (negativnim) reakcijama koje je njegova knjiga *Foibe: una storia d’Italia* (Torino 2009.) proizvela u talijanskom, u prvom redu političkim miljeu. U predavanju “Vloga zgodovine v talijanskoj političnoj misli danes: Primer fojbe“ Pirjevec je, između ostaloga, spomenuo kako su objav-

ljivanje njegove knjige, koja daje drugačiju istinu o *fojbama* od one službene u Italiji, pokušali spriječiti neki eksponenti talijanske desnice.

Usljedilo je izlaganje naslovljeno “Alcuni problemi di storia comparata: l’Altoadriatico dopo le due guerre mondiali” istaknutoga tršćanskog povjesničara Raoula Pupa, koji je predložio neki oblik komparativnoga pristupa povijesti između dva ključna perioda za ovu regiju, tj. prvoga i drugoga poraća. Uspoređujući probleme oko formiranja granica i oko vojnih okupacija, kao i politike prema manjinama i zločinima koji su se dogodili s jedne i druge strane, Pupo je zaključio kako je prostor Julijske krajine u četiri desetljeća prošao put od etnički mješovite, ali ujedinjene, do podijeljene regije kakva je danas, stoga je pitanje kako će na nju utjecati novi procesi europskoga integriranja i globalizacije.

Naredna tri izlaganja uglavnom su bila posvećena različitim historio-ografskim pogledima na sudbinu sjevernojadranskoga teritorija u 20. stoljeću. Tako je Marta Verginella sa Sveučilišta u Ljubljani u izlaganju “Zgodovljenje severnojadranskega prostora: od nacionalnih zgodovin k navzkrižni zgodovini?” pozornost skrenula na još uvijek konzervativni etnocentristički metodološki i interpretativni pristup svih triju nacionalnih historiografija usmjeren na održavanje kontinuiteta između sadašnjosti i budućnosti, koji tek u zadnjem desetljeću polagano ostavlja prostor komparativnom pristupu usmjerenom na stvaranje neke vrste zajedničke povijesti.

Franko Dota, doktorand Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, iznio je kratak pregled različitih interpretacija o problemu talijanskoga iseljavanja iz Istre i Rijeke u hrvatskoj povijesnoj znanosti u posljednjih dvadesetak godina u referatu “Od usuda povijesti do fatalne greške: hrvatska historiografija o iseljavanju Talijana Istre i Rijeke”. Istaknuo je kako je sve dominantnija teza o tom iseljavanju kao proizvodu kaotičnoga vremena rata ili fatalne pogreške kako jugoslavenskih, hrvatskih, istarskih vojnih i političkih vlasti, tako i talijanske države, ali i samih Talijana koji su emigrirali.

Izlaganje profesora na Sveučilištu Istočnoga Pijemonta u Alessandriji Giuda Franzinettija “Perspectives on Past and Future Adriatic Historiography” dalo je još jedan prikaz razvoja historiografije o sjevernojadranskom prostoru kroz prošla, ali i sadašnja istraživanja. Ipak, autor se najviše osvrnuo na buduća kretanja u kojima bi se, po njemu, trebalo odmaknuti od dosadašnjega normativnog pristupa i učiniti zaokret prema sve jačoj komunikaciji putem tzv. mediteranskih studija te dati i širi pogled uključujući

okolna područja poput južnoga Jadrana, prostora bivšega Osmanskoga Carstva i slično.

Drugu sesiju skupa otvorio je Gorazd Bajc, docent na Primorskom sveučilištu u Kopru, predavanjem “Londra, Washington e le foibe: come valutare i documenti britannici e americani relativi agli arresti, alle deportazioni e alle esecuzioni nella Venezia Giulia dopo il primo maggio 1945”. Analizirajući dokumentaciju sačuvanu u londonskim i vošingtonskim arhivima, autor je došao do zaključka da su anglo-američke snage uložile dosta napora u istrazi zločina vezanih uz tzv. fojbe i stoga upozorio kako bi u budućim istraživanjima ove teme svakako trebalo konzultirati i prethodno navedene izvore.

U priopćenju “Slovensko-italijansko bratstvo. Pogledi na vlogu Italijanov v Slovansko-italijanski antifašistični uniji” Nevenka Troha, istraživačica na Institutu za suvremenu povijest u Ljubljani, govorila je o sudbini Talijana Julijske krajine u kontekstu političkih mijena koje su se događale od kraja Drugoga svjetskog rata do Rezolucije Informbiroa iz lipnja 1948. Naglasak je, naravno, bio na onima koji su bili prokomunistički usmjereni, koji su podržavali priključenje regije novoj jugoslavenskoj državi, a koji su kao takvi doživljavani nacionalnim izdajicama u talijanskoj državi, čak i u trenutku kada su stali na stranu Staljina i Komunističke partije Italije u sukobu s jugoslavenskim komunistima.

Znanstvena novakinja na Odsjeku za povijest Filozofskoga fakulteta u Rijeci Andrea Roknić Bežanić održala je izlaganje “Uspostava i organizacija civilnih i vojnih vlasti u poslijeratnoj Rijeci” o događanjima od oslobođenja Rijeke do službenoga pripojenja grada Federativnoj Narodnoj Republici Jugoslaviji 1947. Naglasivši kako je za Rijeku kraj rata označio tek početak složenih političkih, ustavnopravnih, ali i međunarodnopravnih odnosa i borbi te upozoravajući, među ostalim, na probleme u obnovi razrušenoga grada, uspostavu narodne vlasti, obračun s “narodnim neprijateljima” i posebno iseljavanje (talijanskoga) stanovništva, autorica je istaknula kako se radi o vrlo kompleksnoj temi čije bi mnoge aspekte u budućnosti trebalo puno dublje istražiti.

Usljedilo je izlaganje “Processi di formazione della minoranza italiana: memorie e interpretazioni sul tema delle opzioni” Glorije Nemeč sa Sveučilišta u Trstu. Pokušavajući se donekle udaljiti od stroge političke povijesti, autorica je skrenula pozornost na proces formiranja manjinske

zajednice Talijana na jugoslavenskom području, opisavši neke od sudbina njezinih pripadnika koji su odlučili otići (optirati), ali i onih koji su odlučili ostanu u turbulentnom poratnom periodu, a do kojih je došla vodeći brojne intervjue na terenu.

Na još jedan zanimljiv, arhivski i novinski bogato dokumentiran, ali znanstveno još uvijek nedovoljno obrađen problem, upozorio je Milan Radošević, asistent u Zavodu za povijesne i društvene znanosti HAZU-a u Rijeci, Područnoj jedinici u Puli, izlaganjem "Higijenske i zdravstvene prilike u zapadnoj Hrvatskoj između dva svjetska rata s posebnim osvrtom na Istru". Govoreći o visokoj smrtnosti dojenčadi, čestim epidemijama zaraznih bolesti i iznimno visokoj smrtnosti od tuberkuloze, autor je oslikao zdravstveno-socijalno stanje stanovnika Istre, Rijeke i dijela kvarnerskih otoka, ali i pokazao stvaran (negativan) odnos socijalne politike Kraljevine Italije spram svojih istočnih provincija u međuraću.

Na kraju skupa prisutni su imali priliku čuti i izlaganje Vjekoslava Perice, izvanrednoga profesora Odsjeka za povijest Filozofskoga fakulteta u Rijeci, "U. S. Navy's Peacemaking Mission in the Adriatic, 1919-1921", u kojem je analizirao međunarodnu mirovnu misiju saveznika po završetku Prvoga svjetskog rata, odnosno djelovanje Američke ratne mornarice na istočnojadranskoj obali s glavnim uporištem u Splitu. Iako ne previše povezano s drugim predavanjima, Perica je zorno prikazao kakav su utjecaj, prvenstveno kulturalni, Amerikanci imali na rast jednoga maloga mjesta poput Splita u moderni istočnojadranski grad te je time pokazao važnost međunarodnoga čimbenika koji je tijekom 20. stoljeća bio nezanemariv i u sjevernom dijelu Jadrana.

Prema svemu viđenom, skupom *Sjevernojadranski povijesni panoramikum* njegovi organizatori mogu biti zadovoljni. Ostvaren je u startu postavljen cilj da se predstave neka od najnovijih istraživanja vezana uza sjeverni Jadran iz perspektive svih triju nacionalnih historiografija zainteresiranih za ovaj prostor. Bilo je prilike čuti čitavu lepezu tema od politike i gospodarstva do kulture i zdravstva dotičući se niza kontroverzi. Ono što je ipak puno važnije, a što je bilo vidljivo iz same rasprave, jest da su postavljeni temelji za zajedničko promišljanje o povijesnom razvoju teritorija lišenoga tradicionalnih netočnosti, zloupotreba, indoktrinacije i mistifikacije. Uostalom, kako je jedan od sudionika naglasio, bez obzira na to što je danas taj prostor podijeljen između tri države, on se i dalje mora promatrati kao

jedan, jedinstven, inače se u bitnom smanjuje mogućnost što točnije i objektivnije rekonstrukcije njegove prošlosti. Upravo zato ostaje nada da je ovaj skup samo prvi u nizu mnogih koje će organizirati hrvatska akademska zajednica, koja je do sada u bitnom zaostajala za slovenskom i talijanskom stranom u obradi ovih pitanja.

Ana Jelić - Milan Martuslović

Međunarodni znanstveni skup 150 godina od uspostave Istarskog pokrajinskog sabora u Poreču, Poreč, 13. – 15. listopada 2011.

Istarsko povijesno društvo – Società storica istriana je u suradnji sa Zavičajnim muzejom Poreštine – Museo del territorio parentino organiziralo međunarodni znanstveni skup koji je okupio tridesetak znanstvenika iz Hrvatske, Italije, Slovenije i Poljske. U ime organizatora sudionike skupa su na otvaranju pozdravili na hrvatskom i talijanskom jeziku predsjednik Istarskoga povijesnog društva Maurizio Levak i ravnateljica Zavičajnoga muzeja Poreštine Elena Uljančić-Vekić te su tom prilikom pročitali i pisma podrške talijanskoga predsjednika Giorgia Napolitana i hrvatskoga predsjednika Ive Josipovića. Okupljenima su se još obratili mons. Ivan Milovan, biskup Porečke i pulske biskupije, Vladimir Torbica, pročelnik Upravnoga odjela za kulturu Istarske županije, Nadia Štifanić Dobrilović, dogradonačelnica Grada Poreča i Robert Matijašić, rektor Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli.

Radni dio skupa započeo je izlaganjem Petra Strčića “Osnovna povijesna pitanja o Istri u razdoblju uspostave Pokrajinskog sabora u XIX. stoljeću”, u kojem je naglasak stavljen na nacionalnu strukturu stanovništva istarskoga poluotoka, početke hrvatskoga narodnog preporoda pod vodstvom biskupa Jurja Dobrile te na drugi naraštaj hrvatskih preporoditelja, predvođenih Matkom Laginjom. Diego Redivo u priopćenju pod naslovom “Quale irredentismo? La questione nazionale nella Venezia Giulia” osvrće se na pojam “iredentizam” (*irredentismo*) koji nastaje u Italiji 1867., a označuje politički fenomen poticanja na osvajanje “terre irredente” (neoslobodene zemlje), odnosno Julijske krajine i Trentina. Autor je istaknuo kako je to jedan od rijetkih talijanskih političkih termina koji je ušao u zajed-